

ТЕМА 11. МОРФЕМНА БУДОВА СЛОВА. ОРФОГРАМИ, ПОВ'ЯЗАНІ З МОРФЕМНОЮ СТРУКТУРОЮ СЛОВА

Вправа 1. Знайдіть “зайве” слово за кількістю морфем.

1. Перевірка, переписав, винищувач, прикордонник, з'єднаний.
2. Винахід, записав, записка, людський, пасинок.
3. Розбір, сільський, вирвати, водій, дружба.
4. Рівнина, перехід, деревце, високо, лісопарк.

Вправа 2. На місці крапок поставте літери *е*, *и* чи *і*, орієнтуючись на правила правопису.

Пр...соромити, пр...давній, пр...дставити, пр...азовський, пр...берегти, пр...зирство, пр...бій, пр...амбула, пр...дтеча, пр...близно, пр...красно, пр...крашати, пр...бічник, пр...дикативний, пр...борканий, пр...хилити, пр...зидент, пр...хитрий, пр...фронтний, пр...оритет, пр...зводити, пр...кумедний, пр...звисько, пр...мат, пр...святити, пр...краси, пр...стиж, пр...вабити, пр...землитися, пр...д'явник, пр...парувати, пр...гнобити, п...р...орати, пр...дковічний, пр...своїти, пр...права, п...р...права, пр...буток, пр...старий, пр...балтійський, п...р...ферія, пр...мовляти, пр...горілий, пр...гощати, п...р...фраз, пр...подобний.

Пр...ц...дент, пр...м'єр, п...р...метр, пр...віл...йований, пр...рогатива, пр...зидія, пр...людія, пр...т...ндент, пр...тензії, пр...ф...ранс, пр...зумпція, пр...з...нтація, пр...старкувати, пр...стиж, пр...парат, пр...брати, пр...вільний, пр...стол, пр...знатися, пр...мудритися.

Вправа 3. Замість крапок вставте пропущені літери *з* або *с* відповідно до правил їх вживання.

Бе...підставний, бе...посередній, не...проможність, ...характеризувати, в ро...палі, ро...садник, ...фабрикувати, бе...силля, ...хвалити, бе...прецедентний, ро...сохнутися, ...чинити, ро...пач, бе...соння, ...ціпити, бе...коштовний, ...клеювати, ро...клад, бе...характерний, бе...карний, ...цементувати, ...сохнути, ро...суд, бе...культурний, ро...саджувати, бе...перечний, ро...формувати, ро...пущений, ...кріпити, ...шкребти, ...щипати, ...цідити, ...цілити.

Вправа 4. Замість крапок поставте: а) *и* або *е*; б) *з*, *зі* або *с*.

а) Пр...чудовий, пр...спокійно, пр...дорого, пр...носити, пр...мурувати, пр...варити, пр...мовляти, пр...суровий, пр...шляховий,

пр...йскурант, пр...тендент, пр...дунайський, пр...боркати, пр...вітати, пр...ріст, пр...зидент, пр...м'єр, пр...ректи, пр...ручити, пр...люддя.

б) ро...пис, ...цементувати, ро...чин, ...формувати, ...чепити, ...ковзко, ро...сунув, ро...чавити, бе...перервний, ...ів'ялий, ...житися, ...ставити, не...проста, бе...платна, ...умовити, ...фабрикований, ...ізнатися, во...з'єднання, ...компрометувати, ро...кидати, ...щупитися, ...формований, ...берегти, ...хвалення, бе...підставно, ...тліти.

Вправа 5. Запишіть подані слова українською мовою, виділіть префікси, проаналізуйте їх вимову і правопис, зіставте правопис в обох мовах.

Отдаленный, поджаренный, бесстрашный, безветренный, раздавленный, расшить, бездорожье, бессистемный, подталкивать, отделить, бесцветный, бесхарактерный, предисловие, подтянуть, отстоять, подыскать, безработный, бессильный, сверху, ссыпать, рассказать, приучить, премудрый, бесплатный, снизиться, связь.

Вправа 6. На місці крапок поставте *е(є)* чи *о(ьо)*, *йо* та поясніть правопис суфіксів.

Оранжевий, ді...вий, грош...вий, вермішел...вий, кизил...вий, коричн...вий, замш...вий, марганц...вий, марш...вий, груш...вий, деш...вий, ситц...вий, черепах...вий, свинц...вий, вол...вий, песц...вий, алич...вий, парч...вий, раді...вий, бо...вий, квітн...вий, емал...вий, овоч...вий, шагрєн...вий, нул...вий, ясен...вий, промен...вий, ключ...вий, га...вий, плащ...вий, стал...вий, алич...вий, смуш...вий, вільх...вий, плеч...вий.

Вправа 7. На місці крапок поставте пропущені літери *е, є, и, і*. Поясніть правопис суфіксів.

Велич..на, печ..во, всяч..на, город..на, намист..чко, струж..чка, бат..чко, подуш..чка, множ..на, пташ..чка, копі..чка, юш..чка, пал..чка, серед..на, книж..чка, галяв..на, сит..чко, буз..на, стеж..чка, мереж..во, вікон..чко, вул..чка, дощ..чка, запад..на, петруш..чка, пал..во, пряд..во, дол..нька, плащ..к, пол..чка, Ілл..н, міс..во, вар..во, мар..во.

Завдання

1. Визначте варіант, у якому всі слова мають таку будову: префікс, корінь, суфікс, закінчення.

I. Вчитель, по-осінньому, радість, крісло-гойдалка.

II. Обсипати, підкреслений, по-українськи, перепиляний.

- III. Пролісок, розбитий, підфарбувати, провесінь.
- IV. Підлеглий, підзвітний, написав, придорожній.
- V. Пречудовий, возз'єднати, наддунайський, ухвалений.

У завданнях 2-3 у поданих словах пропущено літери *e, u* або *i*. В якій групі усі слова мають однаковий префікс?

2. У поданих словах пропущено літери *e, u* або *i*. В якій групі усі слова мають однаковий префікс?

- I. Пр...мудрий, пр...боркати, пр...гарний.
- II. Пр...стол, пр...садибний, пр...земкуватий.
- III. Пр...звисько, пр...лий, пр...сноводний.
- IV. Пр...бирати, пр...хилятися, пр...чіпливий.
- V. Пр...чахнути, пр...завзятий, пр...ярок.

3.

- I. Пр...цінятися, пр...звище, пр...пізнитися.
- II. Пр...зентабельний, пр...зидент, пр...мудрість.
- III. Пр...горілий, пр...поганий, пр...суворий.
- IV. Пр...краси, пр...звичаїтися, пр...меншити.
- V. Пр...голубити, пр...солодкий, пр...бічник.

4. В якому варіанті в усіх словах пишеться префікс *s*-?

- I. ...жити, ...фотографувати, ...цілити.
- II. ...хвалити, ...копати, ...сипати.
- III. ...клеїти, ...твердити, ...формувати.
- IV. ...долати, ...ховати, ...шити.
- V. ...хилити, ...бити, ...казати.

5. Визначте варіант, у якому в усіх іменниках потрібно писати букву *e*.

- I. Горл...ця, хвил...чка, пр...стол, любит...ль.
- II. Намист...чко, пр...зидент, вогн...чок, пр...м'єра.
- III. Мар...во, кринич...нька, мереж...во, сит...чко.
- IV. Міш...чок, служит...ль, стеж...чка, д...віз.

У парах слів, що подані в завданнях 6-9, визначте:

- чи всі вони відповідають нормам сучасної української літературної мови (якщо так, то позначте цифру **V**);
- якщо помилка є у двох парах слів – позначте відповідь **IV**;
- якщо помилка в одній парі, то позначте в якій саме (**I, II, III**),

6.

- I. Сховати, зпрощувати.
- II. Сфальсифікувати, змурувати.
- III. Зчерпнути, стискати.
- IV. Помилки у двох варіантах.
- V. Помилки немає.

7.

- I. Розпитати, президент.
- II. Пришвидшити, преосвященний.
- III. Презавзятий, притулок.
- IV. Помилки у двох варіантах.
- V. Помилки немає.

8.

- I. Гусеня, вогничок.
- II. Мішечок, копійчка.
- III. Кониченько, головка (капусти).
- IV. Помилки у двох варіантах.
- V. Помилки немає.

9.

- I. Помаранчевий, життєвий.
- II. Нульовий, миттєвий.
- III. Замшовий, життєвий.
- IV. Помилки у двох варіантах.
- V. Помилки немає.

10. **Визначте, в якому варіанті слово має подвійний наголос.**

- I. Черговий.
- II. Квартал.
- III. Ознака.
- IV. Вахтер.
- V. Адже.

11. **Визначте варіант, у якому в кожному слові однакова кількість звуків і букв.**

- I. Відзвук, ячмінь, їжак, здоров'я.
- II. Джміль, щирість, п'ять, вугілля.
- III. Земля, європеєць, порядок.
- IV. Щавель, ательє, лічба, рядок.
- V. Радіти, милуватися, притулок, діловий.

12. Визначте варіант, у якому всі слова належать до емоційно забарвленої лексики.

- I. Дівчисько, второпати, прикріпити, базікати.
- II. Беркицьнутись, козаченько, повчання, мамусю.
- III. Рученьки, проміння, вітрище, самісінький.
- IV. Зіронька, злодюга, вікопомний, роззява.

13. Визначте, у якому варіанті значення фразеологізму не збігається з іншими.

- I. Підвести під монастир.
- II. Обламати роги.
- III. Збити пиху.
- IV. Вкрутити хвоста.
- V. Втерти носа.

14. Знайдіть правильно побудоване словосполучення.

- I. Будівля речення.
- II. Побудова тіла.
- III. Громадська побудова.
- IV. Будова речення.
- V. Громадська побудівля.

15. Перекладіть словосполучення українською мовою. Поясніть правопис префіксів.

Открывать: открывать фестиваль, открывать дверь (окно), открывать шампанское, открывать книгу, открывать вход, открывать глаза.

Относится: относится дружески, относится к большинству, относится с похвалой, относится ко мне.

Способный: способный на подвиг, способный ученик, быть на все способным.